

KOMMUNALØKONOMISK SVERMANALYSE · REVIDERTE 2025-TALL · 16.06.2026

Ullensvang kommune

Kraftkommunen som har råd til litt over behov

Behovskorrigert KOSTRA-analyse av ein vidstrakt vestlandsk kraftkommune der høge eigedomsskatte- og kraftinntekter har gitt rom til å drive fleire tenester — framfor alt ein institusjonstung pleie og omsorg — over behovsnivået. Statsforvaltaren åtvarar fordi for mykje av kraftpengane går rett i drifta og netto driftsresultat er magert. Svaret er ei breitt forankra, «stramt men oppnåeleg» omstilling (~40 årsverk ned i 2026). Eitt mønster skil seg ut: nesten alle sektorar ligg over behov.

+155 mill

pleie og omsorg over behovsnivå (2025) — det klart største avviket, opp frå +103 mill i 2024 (kap. 2)

0,1 %

netto driftsresultat 2025 — magert, langt under kommunens eige måltal 4 %; «driftsnivået er høgt» (kap. 4)

11,7 %

disposisjonsfond — over måltalet 10 %, men reint driftsbore (kraftinntekter), ikkje finanssikra (kap. 4)

67,3 %

netto lånegjeld — under landssnittet, men veks; saman med magert driftsresultat driveren bak omstillinga (kap. 5)

Hovedår 2025 (reviderte KOSTRA-tall, kommunekonsern); 2024 som samanlikning. Kommunenr 4618 (Vestland), ~10 929 innbyggjarar (folketal-nemnar 2025). SSB revidert 16.06.2026. Alle markeringar: **VISER** = tal med kjelde · **TOLKNING** = vurdering. Språkregel: «indikasjon på effektiviseringspotensial» — aldri «sløsing».

Samandrag for kommunestyret: kraftinntekter har gitt rom til drift over behov

VISER Ullensvang driv i 2025 **alle sju sektorar over behovsnivå**: pleie og omsorg +155,3 mill, grunnskole +82,7 mill, sosial +48,9 mill, kommunehelse +43,9 mill, barnehage +41,5 mill, administrasjon +13,4 mill og barnevern +11,6 mill. Det **klart største avviket er pleie og omsorg**, opp frå +102,9 mill i 2024, med ein institusjonstung profil. Samtidig er den løpande driftsøkonomien stram: netto driftsresultat berre +0,1 %, langt under kommunens eige måltal på 4 %.

TOLKNING Ullensvang er ein vidstrakt vestlandsk **kraftkommune** (samanslått av gamle Ullensvang + Odda + Jondal i 2020) der høge eigedomsskatte- og kraftinntekter (~101 mill eigedomsskatt, berre på kraft/næring — ingen bustad-/hytteskatt) har gitt rom til eit driftsnivå over behov i fleire sektorar. Statsforvaltaren i Vestland slår fast at «driftsnivået er høgt og ein stor del av dei høge inntektene blir brukte i drifta», og netto driftsresultatet er magert (+0,1 %). Soliditeten (disposisjonsfond 11,7 %) er reell, men **reint driftsbore** — bygd opp av kraftinntekter, ikkje finanssikra via aksjefond slik t.d. Asker er. Over-behov-nivået er difor indikasjon på effektiviseringspotensial som kommunen no sjølv realiserer gjennom ei breitt forankra omstilling (~40 årsverk ned i 2026, via naturleg avgang).

2024 → 2025-utviklinga. Med reviderte 2025-tal er over-behov-biletet stort sett blitt *djupare*: pleie og omsorg gjekk frå +102,9 til +155,3 mill over behov, grunnskole frå +53,8 til +82,7, sosial frå +41,8 til +48,9, barnehage frå +35,6 til +41,5. Kommunehelse og barnevern er om lag uendra. **Administrasjon gjekk motsett veg** — eit kraftig fall frå +67,4 til +13,4 mill over behov; eit påfallande eittårsskifte som ingen kommunal kjelde forklarar fullt ut (sjå kap. 6). 2025 er hovedåret; 2024 visast som samanlikning.

AVVIK MOT BEHOV, MILL KR/ÅR	PLO	GRUNNSK.	BARNEH.	KOM.HELSE	SOSIAL	BARNEV.	ADM.
2024 (revidert)	+102,9	+53,8	+35,6	+42,1	+41,8	+12,5	+67,4
2025 (revidert)	+155,3	+82,7	+41,5	+43,9	+48,9	+11,6	+13,4

Hovedbiletet i fem punkt

- Alle sektorar over behov** — eit «vogge til grav»-mønster der kraftinntektene har gitt rom til å prioritere breitt heller enn å spisse.
- Pleie og omsorg er det store avviket** (+155 mill, institusjonstung) — driven av spreidd geografi, nybygg Eide sjukeheim og råd til å liggje over behov (kap. 2).
- Soliditeten er driftsbore, ikkje finansbore** — disposisjonsfond 11,7 % er bygd av kraftinntekter og svingar med kraftpris og driftsstramheit, ikkje børsen (kap. 4).
- Magert driftsresultat** — NDR 0,1 % mot eige måltal 4 %; Statsforvaltaren åtvarar mot at for mykje av kraftpengane går rett i drift (kap. 4).
- Omstilling i gang** — ~40 årsverk ned i 2026, breitt forankra (31 av 33 representantar bak 2022-forliket), via naturleg avgang (kap. 5).

Det viktigaste skiljet i rapporten. Ullensvang har ikkje primært eit inntektsproblem — kraftinntektene er høge. Spørsmålet kommunestyret bør stille er todelt: **kor mykje** av over-behov-nivået (særleg i PLO) er strukturelt uunngåeleg geografi/demografi, og kor mykje er indikasjon på effektiviseringspotensial som faktisk kan hentast ut? Og **kor robust** er ei drift der netto driftsresultat er 0,1 % og heile soliditeten kviler på løpande kraftinntekter. Statsforvaltaren ber kommunen stramme inn nettopp fordi bufferen ikkje er finanssikra.

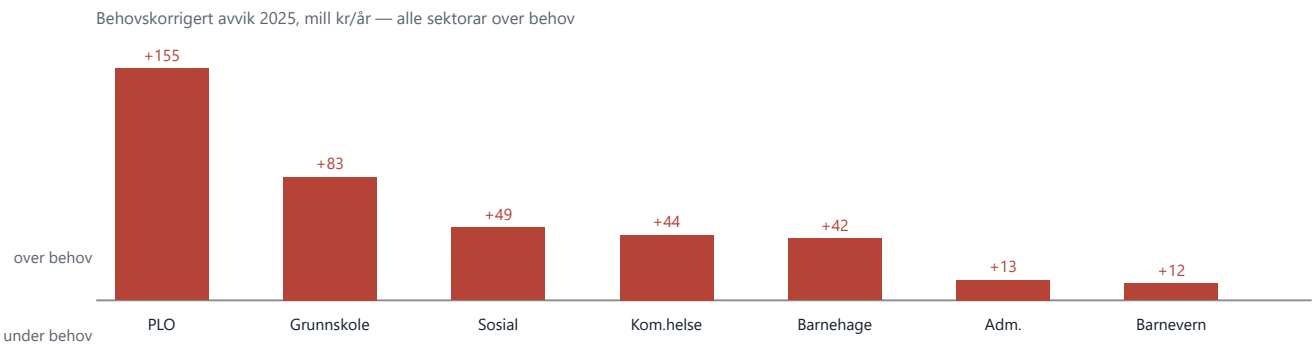
Behovskorrigerings mot Grønt hefte-kriteria. Landssnitt PLO netto (Landet utan Oslo): 2024 27 195 → 2025 28 582. Kapittel 6 dokumenterer metode, kjelder og forbehold — herunder det uforklarte administrasjonsfallet og dei verifikasjonshola som står att.

1 · Det behovskorrigerte biletet: alle sektorar over behov

VISER Korrigert for utgiftsbehovet i inntektssystemet (Grønt hefte) driv Ullensvang i 2025 alle sju sektorar over behovsnivå. Pleie og omsorg er det klart største avviket, og dei fleste sektorane ligg djupare over behov enn i 2024:

SEKTOR	AVVIK MILL 2025	KR/INNB 2025	AVVIK MILL 2024	RETNING
Pleie og omsorg	+155,3	14 209	+102,9	over behov, djupare
Grunnskole	+82,7	7 563	+53,8	over behov, djupare
Sosial	+48,9	4 471	+41,8	over behov, djupare
Kommunehelse	+43,9	4 020	+42,1	over behov, om lag uendra
Barnehage	+41,5	3 796	+35,6	over behov, djupare
Administrasjon	+13,4	1 227	+67,4	over, men kraftig fall
Barnevern	+11,6	1 060	+12,5	over behov, om lag uendra

2025 hovedår (reviderte tal, kommunekonsern); 2024 som samanlikning. Forventa = behovsindeks × landssnitt; positivt avvik = over behovsnivå. Folketal-nemnar 2025 = 10 929.

TOLKNING Dette er eit «vogge til grav»-mønster: kraftinntektene har gitt rom til å prioritere breitt over heile tenestespekteret heller enn å spise. Det er ikkje teikn på at éin sektor er ute av kontroll, men på eit generelt romsleg tenestenivå — eit driftsnivå som Statsforvaltaren åtvarar mot fordi for mykje av kraftpengane går rett i drift. Det reelle analyse-spørsmålet er kor mykje av avviket som er strukturelt uunngåeleg (spreidd geografi, demografi) og kor mykje som er indikasjon på effektiviseringspotensial — det kommunen no sjølv adresserer gjennom omstillinga (kap. 5).

To kvalitative forbehold til behovsbiletet. Drift over behov kan vere villa, romsleg tenesteyting eller strukturelt påført meirkostnad. For Ullensvang trekkjer fleire signal mot det første: omstillinga (~40 årsverk ned) blir teken via naturleg avgang («vi har nok av ledige stillingar»), noko som tyder på at nivået HAR vore høgt og no blir stramma inn — ikkje underdekning. Samtidig gir den vidstrakte,

samanslåtte geografien (lange avstandar, mange små einingar) ein reell strukturell kostnadsdrivar som ikkje kan effektiviserast vekk utan å røre tenestestruktur.

2 · Pleie og omsorg: det store avviket — institusjonstungt og geografidrive

VISER Pleie og omsorg er det **klart største avviket over behov**: +155,3 mill i 2025 (14 209 kr/innb), opp frå +102,9 mill i 2024. PLO-brutto er **56 774 kr/innb**. Profilen er institusjonstung:

PLO-STRUKTUR 2025	KR/INNB	ARTAR / NØKKELTAL 2025	VERDI
SUM PLO brutto	56 774	Lønn, kr/innb	45 555
— Institusjon (253+261)	30 746	Kjøp frå private, kr/innb	953
— Heimebaserte (254+257+258)	23 304	Refusjon ressurskrevjande, kr/innb	1 411
herav funksjon 257	6 783	Brutto per institusjonsplass, kr	2 521 080
		Andel 80+ langtidsopphald	9,7 %

Landssnitt PLO netto (Landet utan Oslo): 2024 27 195 → 2025 28 582. Folketal-nemnar 2025 = 10 929.

TOLKNING Tre trekk peikar seg ut. For det første er profilen **institusjonstung** (institusjon 30 746 mot heimebaserte 23 304 kr/innb), og brutto per institusjonsplass er svært høg (~2,52 mill) — langt over t.d. Asker (~1,97 mill). For det andre er **geografien ein reell strukturell kostnadsdrivar**: Ullensvang er arealmessig ein av dei største kommunane på Vestlandet, samanslått av gamle Ullensvang + Odda + Jondal, med fleire tettstader og lange avstandar (Odda, Utne, Kinsarvik, Jondal) og dermed mange små einingar og mykje køyring i både institusjon og heimeteneste. For det tredje har kommunen **investert i ny sjukeheimskapasitet** (nybygg Eide sjukeheim), konsistent med den institusjonstunge profilen. Lønnsdelen er nesten heile brutto (45 555 av 56 774); kjøp frå private er lågt (953), så avviket er bemannings- og strukturdrive, ikkje kjøpsdrive.

Råd til å liggje over behov — som no blir stramma inn. Med høge kraftinntekter har kommunen til no hatt økonomisk rom til å drive PLO over behovsnivået. Omstillinga for 2026 inneber årsverkskutt i m.a. heimetenester, psykisk helse og tenester til funksjonshemma — teken via naturleg avgang. Det er **indikasjon på effektiviseringspotensial** kommunen sjølv adresserer, ikkje villa underdekning. Men den strukturelle delen (vidstrakt geografi, mange små einingar) set eit golv: ein del av meirkostnaden er uunngåeleg så lenge tenestestrukturen er spreidd. (Forbehold: sjukefråvær per sektor og sektorvis merforbruk er ikkje verifisert mot kommunens eigne tabellar — sjå kap. 6.)

3 · Sosial over behov — men tilsynet fann ingen lovbrøt

VISER Sosial ligg +48,9 mill over behov i 2025 (4 471 kr/innb), opp frå +41,8 mill i 2024. Det føyer seg inn i det breie over-behov-mønsteret, men skil seg ut ved at det finst eit relevant statleg tilsynsfunn nettopp her — med motsett konklusjon av kva ein kunne frykta.

NAV-tilsyn 2023 = INGEN lovbrøt. Det landsomfattande tilsynet med NAV Ullensvang (kartlegging av barns behov ved søknad om økonomisk stønad) konkluderte: «Ved dette tilsynet vart det ikkje avdekt lovbrøt.» NAV-kontoret gjennomfører kartleggingssamtalar der barna sine behov inngår, brukar heimebesøk, og grunngjev vedtaka med omsyn til barneperspektivet. Dette er eit viktig kontrastfunn: over-behov-avviket på sosial skuldast altså **ikkje** svak NAV-styring eller mangelfull internkontroll, men eit generelt romsleg tenestenivå.

TOLKNING Over-behov-avviket på sosial er konsistent med den same forklaringa som for resten av rapporten: ein kraftkommune med romsleg inntekt og ein «vogge til grav»-budsjettprofil som prioriterer breitt. Det er ingen indikasjon på at det romslege nivået går ut over kvaliteten — tvert imot fann tilsynet inga svikt i barneperspektivet. Eventuell indikasjon på effektiviseringspotensial på sosialområdet ligg difor ikkje i å redusere ytingsnivået under rettar, men i dei bakanforliggjande drivarane (kvalifisering, arbeidsretting) der kommunen har reelt handlingsrom.

LAG 1 **Golv et sosialtenestelova.** Sosialhjelp er ei rettsbasert yting; nivået kan ikkje fritt kuttast ned mot behovsindeksen. Når omstillinga også råkar sentraladministrasjon og fleire sektorar, er det viktig at innstramminga på sosialområdet skjer innanfor lovkrava — som tilsynet i 2023 stadfesta at kommunen i dag oppfyller.

Den breie over-behov-profilen samla. At både sosial (+49), grunnskole (+83), barnehage (+42) og kommunehelse (+44) ligg over behov samstundes, understøttar TOLKNINGA om eit *generelt* romsleg tenestenivå — ikkje enkeltstående utløp i éin sektor. Grunnskolepoeng på 40,8 og gruppestorleik (2) på 12,7 tyder på eit godt utbygd skuletilbod. Mønsteret er villa breidde finansiert av kraftinntekter, ikkje udisiplinert drift — men det er nettopp breidda Statsforvaltaren ber kommunen vurdere når driftsnivået skal ned mot inntektsgrunnlaget over tid.

4 · Finans: solid på papiret, men driftsbore og under press

% AV BRUTTO DRIFTSINNTEKTER	2025	REFERANSE / KOMMENTAR
Netto driftsresultat	0,1	magert; langt under kommunens måltal 4 % og budsjettert 2,4 %
Disposisjonsfond	11,7	over måltallet 10 % — men reint driftsbore (kraftinntekter)
Netto lånegjeld	67,3	under landssnittet, men veks (planlagt opp mot ~172 000 kr/innb i planperioden)
Sjukefråvær (legemeldt, tilsette)	7,2	under landssnittet 7,7 %

Reviderte tal (KOSTRA, kommune konsern). Eieendomsskatt budsjettert ~101 mill (81 kraft + 20 næring); sum kraftinntekter ~73 mill inkl. heimfall. Ingen eieendomsskatt på bustad/fritid.

Avstemming av soliditeten — det viktigaste finanstalet. Disposisjonsfondet er **11,7 %** (VISER), over kommunens eige måltal på 10 %. Men til skilnad frå t.d. Asker har Ullensvang **ikkje noko energi-/aksjefond** som finanssikker resultatet. Bufferen er **reint driftsbore** (TOLKNING) — bygd opp av driftsoverskot frå høge laupande kraftinntekter (eieendomsskatt, naturressursskatt ~46 mill, heimfall, utbytte). Soliditeten svingar dermed med kraftpris/inntekt og med kor stram drifta er — ikkje med børsen. Når netto driftsresultat samstundes er berre 0,1 %, skjer det no lite vidare oppbygging. Bruk 11,7 % som VISER, men «driftsbore og under press» som ærleg TOLKNING av handlingsrommet.

VISER Netto driftsresultat er +0,1 %, langt under kommunens eige måltal på 4 % og det kommunen sjølv budsjetterte historisk (2,4 % i 2022). Statsforvaltaren i Vestland slår fast at kommunen «har høge inntekter frå eieendomsskatt og andre kraftinntekter», men at «netto driftsoverskot er låge ut frå dei høge inntektene» fordi «driftsnivået er høgt og ein stor del av dei høge inntektene blir brukte i drifta».

TOLKNING Drivaren bak omstillinga er altså **ikkje skattesvikt, men eit høgt driftsnivå kombinert med eit magert driftsresultat**. Kraftinntektene blæs opp nemnaren (driftsinntektene), som er grunnen til at netto lånegjeld (67,3 %) framleis ligg under landssnittet — men Statsforvaltaren åtvarar mot at lånegjelda veks for mykje og rår kommunen til å frigjere meir av inntektene til fond og framtidige investeringar. Soliditeten er reell, men driftsbore: to svake kraftår eller eit fortsatt magert driftsresultat ville raskt tære på rommet.

Den ærlege lesinga. Ullensvang er inntektssterk, men den løpande driftsøkonomien er strammare enn 11,7 %- fondet antyder. «11,7 % disposisjonsfond» og «0,1 % netto driftsresultat» bør lesast saman: ein solid, men reint driftsbore balanse med ei stram, kraftavhengig løpande drift — der omstillinga er det som skal halde dei to frå kvarandre over tid.

5 · Handlingsrom: breitt forankra omstilling og ein konkret effektiviseringskultur

VISER Kommunedirektøren legg i budsjettet for 2026 opp til å redusere **om lag 40 årsverk**: oppvekst og utdanning 16, helse og omsorg fleire (heimetenester, psykisk helse, tenester til funksjonshemma), teknikk og miljø 7,25, kultur/næring/samfunn 5, og sentraladministrasjon 4. Kuttet skal takast via **naturleg avgang, ikkje oppseiingar** — kommunedirektøren omtalar budsjettet som «stramt, men oppnåeleg».

TOLKNING At omstillinga blir teken via naturleg avgang er ein sterk indikasjon på at over-behov-nivået er **villa rom som no blir stramma inn — effektiviseringspotensial, ikkje underdekning**. Når kommunen sjølv seier «vi har nok av ledige stillingar», tyder det på at bemanninga har lege over det tenestenivået strengt krev. Omstillinga er dessutan **breitt politisk forankra**: 2022-budsjettet stod 31 av 33 representantar (sju parti) bak. Dette er ikkje blokk-strid, men ei brei erkjenning av at drifta må ned mot inntektsgrunnlaget over tid — heilt i tråd med Statsforvaltaren si åtvaring.

Sirkulær drift — ein konkret effektiviseringskultur. Ullensvang innførte plattformen Loopfront for ombruk av møblar/utstyr og sparte **over 1 mill kr fyrste året** (mål var 200 000), med nytt mål på 2 mill innan utgangen av 2026. Over 170 tilsette har tilgang. Eit lite, men talande døme på at kommunen arbeider praktisk med effektivisering på driftssida — konsistent med omstillingslina og ein indikasjon på at effektiviseringspotensialet er reelt og blir realisert.

Inntektssida: eigedomsskatt

	GREP	LAG	STATUS	FRIKSJON
11	Eigedomsskatt bustad/fritid — i dag berre kraft/næring; bustad/hytte er uutnytta	Inntekt	ikkje innført	høg

VISER Ullensvang skriv **ikkje** ut eigedomsskatt på bustader/fritidsbustader — berre på energianlegg og næring (~101 mill). **TOLKNING** I motsetnad til Asker er Ullensvang inntektssterk på kraft, så bustadskatt er ikkje den openberre opsjonen den er i ein skattefri rikingskommune. Men i ein kommune med fritidsbustader (Hardanger) og magert driftsresultat er det ein reell, om enn politisk betent, inntektsbuffer som kunne dempe behovet for tenestekutt. Logikken er at omstillinga først hentar effektiviseringspotensialet på driftssida; vedvarer det magre driftsresultatet, blir inntektssida eit eksplisitt politisk val.

Handlingsromslogikken. Det reelle valet står mellom (a) å fullføre den breitt forankra omstillinga som hentar effektiviseringspotensialet i ei romsleg drift over behov, (b) å lene seg vidare på løpande kraftinntekter (som Statsforvaltaren åtvarar mot fordi driftsresultatet då blir magert), eller (c) å opne inntektssida (bustad-/hytteskatt). Dette er eit **politisk val**, ikkje eit identifiseringsproblem — over-behov-nivået er allereie kartlagt, og kommunen har sjølv starta innstramma.

6 · Metode, kvalitetssikring og forbehold

VISER / TOLKNING-skiljet

Gjennom heile rapporten skil vi **VISER** (tal med kjelde) frå **TOLKNING** (vurdering). Dei behovskorrigererte avvika, PLO-drill-down, finansindikatorane og sektorprofilen er VISER. Forklaringa på over-behov-mønsteret (kraftkommune med romsleg drift), den driftsbore soliditeten og vurderinga av om over-behov-nivået er villa effektiviseringspotensial eller strukturell meirkostnad er TOLKNING. Språkregelen er konsekvent: «indikasjon på effektiviseringspotensial» — aldri «sløsing».

Kjelder

- **SSB / KOSTRA** — reviderte 2025-tal, kommunekonsern (publisert 16.06.2026); behovskorrigererte avvik, PLO-funksjons- og artsdata, finansindikatorar.
- **Grønt hefte (KDD)** — utgiftsbehov/kostnadsnøklar for behovskorrigeringa.
- **Statsforvaltaren i Vestland** — tilbakemelding på budsjett/økonomiplan (kraftinntekter, høgt driftsnivå, handlingsreglar, lånegjeldsætving).
- **Helsetilsynet / Statsforvaltaren** — NAV-tilsyn 2023 (ingen lovbrøt: kartlegging av barns behov ved økonomisk stønad).
- **Hardanger Folkeblad / kommunens budsjett 2026** — omstillingsvolum (~40 årsverk), breitt budsjettforlik, «vogge til grav»-profil.
- **Loopfront** — dokumentert ombruks-/effektiviseringsgevinst.

Forbehold og hol (ærleg)

1. **Administrasjonsfallet 67,4 → 13,4 mill (2024 → 2025) er uforklart.** Det mest påfallande enkeltskiftet i grunnlaget. Ingen kommunal kjelde forklarar eit så stort eittårsfall — det kan vere reell innstramming (sentraladministrasjon –4 årsverk er varsla i 2026), omklassifisering/funksjonsføring mellom år, eller revisjon i SSB-grunnlaget (SSB reviderte 2025). Ikkje stadfesta; bør verifiserast mot årsrapport-detaljane.
2. **Framsikt-årsrapportane 2024/2025 er JS-baserte og let seg ikkje hente direkte.** Eksakt NDR i mill, sektorvis merforbruk/mindreforbruk og sjukefråvær per sektor er IKKJE verifisert mot kommunens egne tabellar — berre dei strukturelle tala frå Statsforvaltaren (2021/22-grunnlag) og 2026-budsjettomtalen.
3. **Sjukefråvær per sektor: ikkje funne.** VISER oppgjev samla legemeldt 7,2 % (under landssnitt 7,7 %); ingen kjelde fann sektorfordeling. PLO-enhetskostnadsdrivarane er difor indikative.
4. **Forvaltningsrevisjonar (kontrollutvalet): ingen lokaliserte.** Ingen konkrete Ullensvang-rapportar (økonomistyring, PLO, barnevern) vart funne; kan finnast i kontrollutvals-protokollane.
5. **Statlege helse-/omsorgstilsyn 2023–2025: ingen Ullensvang-spesifikke funne** (berre NAV-tilsynet 2023). Kan tyde på at kommunen ikkje var i utvalet — ikkje at det ikkje finst forhold.

Kva analysen medvite ikkje gjer. Han kallar ikkje over-behov-nivået «sløsing» (det kan vere villa, romsleg drift kommunen no sjølv strammar inn), han les ikkje 11,7 %-fondet som finanssikra (det er driftsbore), og han konkluderer ikkje på administrasjonsfallet (uforklart). Hovedfunnet — eit breitt over-behov-mønster med PLO som tyngdepunkt, finansiert av kraftinntekter og no under omstilling — og hovedforbeholdet — den driftsbore, kraftavhengige soliditeten — er rapportens to viktigaste lesingar.

Kjelder: SSB/KOSTRA (reviderte 2025-tal, kommunekonsern, publisert 16.06.2026) · Grønt hefte 2025/2026 (KDD) · Statsforvaltaren i Vestland (budsjett-/økonomiplantilbakemelding) · Helsetilsynet/Statsforvaltaren (NAV-tilsyn 2023, ingen lovbrøt) · Hardanger Folkeblad og Ullensvang kommunes budsjett 2026 · Loopfront. Hovedår 2025; 2024 som samanlikning. Analysen følgjer VISER/TOLKNING-skiljet og språkregelen om «effektiviseringspotensial».